

Participatieraad Haarlem

Aan het college van Burgemeester en Wethouders van Haarlem

Datum	19-7-2021
Ons kenmerk	2021/30
Contactpersoon	I. van Tienhoven
Telefoonnummer	06-28520648
E-mail	lvtienhoven@haarlem.nl
Kopie	jtraudes@haarlem.nl
Onderwerp	Zienswijze van de Participatieraad op de Ontwerp Omgevingsvisie

Geacht college,

Hierbij sturen wij u het advies van de Participatieraad op de Ontwerp Omgevingsvisie. In een eerder stadium hebben wij, als werkgroep Toegankelijkheid, al contact gehad met de opstellers. Dat heeft erin geresulteerd dat het begrip Toegankelijkheid in de conceptversie een aantal keren is opgenomen.

Daarmee komen volgens ons het belang en de noodzaak van Integrale Toegankelijkheid nog onvoldoende uit de verf.

Vandaar dat wij u voorstellen om, juist vanuit de waarde die u hecht aan Integrale Toegankelijkheid voor Iedereen, in de Omgevingsvisie een paragraaf op te nemen die geheel gewijfd is aan (het belang van) Toegankelijkheid.

Een concept voor dit hoofdstuk hebben wij als bijlage toegevoegd. Wij zijn uiteraard graag bereid om daarover met u van gedachten te wisselen.

Op die manier doet u niet alleen extra recht aan het Collegeprogramma en aan de letter en de intenties van de Omgevingswet, maar ook aan het VN-verdrag omtrent de rechten van mensen met een beperking.

De Participatieraad benadrukt heel graag het belang van meedoen met en aan de samenleving. Dat kan alleen maar als die samenleving bereikbaar, toegankelijk en bruikbaar is.

In ons advies treft u een paar recent gemaakte foto's aan. Die hebben betrekking op werkzaamheden waarbij (te) weinig rekening wordt gehouden met mensen die niet goed ter been zijn; niet of slecht zien of problemen hebben met uithoudingsvermogen. De staat van onderhoud van fietspaden, straten en voetpaden in Haarlem zorgt voor veel (bijna-) ongelukken.

Wij gaan er van uit dat de Omgevingsvisie er ook voor zorgt dat aan deze situaties een eind

komt: dat toegankelijke wegen de weg is die de gemeente inslaat.
Toegankelijkheid vormt de poort naar meedoen aan de samenleving. Voor Iedereen!

Met vriendelijke groet,

Alex de Groot
Voorzitter Participatieraad.

Advies Participatieraad op de Ontwerp Omgevingsvisie Haarlem

Sinds april 2016 houdt de Participatieraad zich, onder andere via de Werkgroep Toegankelijkheid, actief bezig met gevraagd en ongevraagd adviseren over een Haarlems toegankelijkheidsbeleid.

De adviezen daarover zijn in de afgelopen vijf jaar door College en Raad omarmd.

Aan de uitvoering van de inhoud van die adviezen is tot nu toe nauwelijks gestalte gegeven.

De Participatieraad knipt zijn advies omtrent de Omgevingsvisie op in twee delen:

- Het directe advies: onderstaand;
- Bijlage 1 bij het advies

Advies Participatieraad

1. *Formuleer binnen de Omgevingsvisie een uitdagende en realistische ambitie*

In het kader van ‘Haarlem: Toegang voor Iedereen’, richten we de samenleving zo in dat iedereen in de omgeving er kan wonen, werken, onderwijs kan volgen, boodschappen doen en zijn of haar vrije tijd kan besteden. Doel van dit advies is om de gemeente uit te dagen deze ambitie waar te maken, binnen een uitdagend en toch realistisch haalbaar kader. Door te benadrukken dat er veel meer doelgroepen baat hebben bij de maatregelen en de plannen niet alleen geld kosten maar ook geld opleveren, moet het mogelijk zijn van Haarlem een toegankelijke stad te maken.

Een valkuil bij toegankelijkheid in zowel beleid als uitvoering is het stellen van te strenge eisen. Dat betekent ontmoediging en verzet bij de uitvoering. Het meest voor de hand liggend is om, ook vanwege het specifieke karakter, Haarlemse normen vast te stellen en daaraan een eigen beeldmerk te koppelen. De Haarlemse normen kunnen gekoppeld worden aan materiaal dat er al is (zowel in Haarlem als in andere steden).

2. *Betrek alle partijen bij alles*

Voor een brede gedragenheid en het beste resultaat is het van groot belang om alle partijen overall bij te betrekken. ‘Haarlem: Toegang voor Iedereen’ moet een krachtenbundeling zijn van gemeente, belangenbehartigers, woningbouw, werkgevers, MKB, welzijn, onderwijs, recreatie, ontwerpers, OV, bewoners en inhoudelijke experts.

Voor een effectieve aansturing van een dergelijk langdurig en breed programma moet er één regisserend en coördinerend wethouder komen, die liefst ook economische zaken in zijn/haar portefeuille heeft.

Een coördinerend ambtenaar met gedelegeerde bevoegdheden zorgt ervoor dat binnen het ambtelijk apparaat de lijnen van het beleid gevolgd en uitgevoerd worden.

Belangenbehartiging vanuit de primaire doelgroep van mensen met een beperking is essentieel om het proces, de evaluatie en de continuïteit in de gaten te houden en te beschermen. Uiteraard kan een orgaan als de Participatieraad het beleid van advies voorzien en (mede) hierover adviseren; de P-Raad is echter als onafhankelijk adviseur benoemd en niet als belangenbehartiger.

3. Maak eerst een beleidsplan en pas dan een uitvoeringsplan

Het is moeilijk om op een breed terrein als dat van de integrale toegankelijkheid het beleid en de uitvoering uit elkaar te houden. De aanpak die op lange termijn het beste resultaat geeft is:

1. Beleid definiëren en vaststellen;
2. Plan van aanpak voor uitvoering opstellen;
3. Uitvoering, inclusief voortdurende evaluatie en bijstelling.

4. Neem de bijlage bij dit advies als paragraaf Toegankelijkheid op in de Omgevingsvisie.

Bijlage 1.

Haarlem, de Omgevingsvisie: Toegang voor Iedereen

Ambitie: In het kader van 'Haarlem: Toegang voor Iedereen', richten we de samenleving zo in dat iedereen in de omgeving er kan wonen, naar school gaan, werken, boodschappen doen en zijn of haar vrije tijd kan besteden.

De nieuwe Gemeentelijke Omgevingsvisie geeft grote lijnen aan met betrekking tot de vormgeving van de openbare ruimte/infrastructuur binnen de gemeente.

De gemeente Haarlem zal, naar verwachting vanaf 2022, hierover besluiten gaan nemen.

Het invulling geven aan de Omgevingsvisie kan zo breed als mogelijk worden opgevat:

- de plaatsen waar woningen worden gebouwd;
- de situering van wegen;
- de plek van de speeltuin;
- de bushaltes en stationslocaties;
- een preventief programma over de aanpak bij werkzaamheden.
- En nog veel meer: eigenlijk alles wat te maken heeft met de opzet van de openbare ruimte en het gebruik daarvan.

De Omgevingsvisie komt in de plaats van een aantal gemeentelijke mogelijkheden om de (inrichting van de) openbare ruimte te beïnvloeden. Dat zijn bijvoorbeeld de Structuurvisie Openbare Ruimte, de Handboeken Inrichting Openbare Ruimte (HIOR's), bestemmingsplannen.

Over Toegankelijkheid

Kaderstellend: het Grote Uitgangspunt, is in de toekomst (vanaf 2022) in eerste instantie de Omgevingswet:

- De Omgevingswet schrijft voor dat de gemeentelijke Omgevingsvisie (algemeen uitgangspunt) en het Omgevingsplan (meer concrete invullingen) bij nieuwe ontwikkelingen rekening moeten houden met het bevorderen van de toegankelijkheid van de openbare buitenruimte voor mensen met een beperking.

Uitgangspunt is verder het collegeprogramma 2018-2022:

- Haarlem dient fysiek, mentaal en sociaal een toegankelijke stad te zijn.
- Voor kinderen en mensen die zich minder makkelijk kunnen bewegen is het extra belangrijk dat de openbare ruimte aantrekkelijk, toegankelijk en veilig is.

Over de toekomstige Omgevingsplannen:

- In de huidige HIOR's is niet/nauwelijks plaats voor concrete aanwijzingen op het gebied van toegankelijkheid. Een gemiste kans.

Door middel van de omgevingsplannen kan dat in positieve zin veranderen.

De Omgevingsvisie wil niet alleen agenderen (het 'wat') maar ook richtingen aangeven (het 'hoe').

De opdracht is dan ook om de gewenste toegankelijkheid van de openbare ruimte in grote lijnen te benoemen en daarbij aan te geven hoe dat -in algemene termen- gestalte moet krijgen. Zodat de Omgevingsplannen daar in de uitwerking goed rekening kunnen houden. Wat het 'hoe' betreft: wij kunnen checklists aanleveren die aangeven *waar op welk moment hoe* rekening kan/moet worden gehouden met de toegankelijkheid.

VN verdrag over de rechten van mensen met een handicap

In het Verdrag van de Verenigde Naties (VN) over de rechten van mensen met een beperking staat volledige participatie en inclusie centraal. In april 2016 heeft de Eerste Kamer het Verdrag geratificeerd. De Participatieraad vindt het van groot belang dat de gemeente Haarlem invulling geeft aan dit verdrag. Haarlem is een gemeente voor alle Haarlemmers, en het VN Verdrag voor de rechten van mensen met een handicap geeft een wettelijke basis om serieus aan de slag te gaan met het toegankelijk maken van de Haarlemse samenleving.

Wat is toegankelijkheid

Toegang voor Iedereen/Toegankelijkheid voor Iedereen gaat uit van een maatschappij die 'op alle fronten' voor 'iedereen' toegankelijk is. Daarbij wordt uitgegaan van de groep mensen met een beperking. Als de situatie voor hen goed geregeld is, is dat voor vrijwel iedereen het geval.

Toegankelijkheid is de voorwaarde om **zelfstandig** en op een **gelijkwaardige** manier gebruik te maken van de (gebouwde) omgeving, voorzieningen, informatie, producten en diensten.

Het gaat daarbij om fysieke, mentale en sociale componenten.

Toegankelijkheid is een verzamelbegrip, bestaande uit de deelbegrippen:

- Bereikbaarheid: kan ik ergens komen?
- Toegankelijkheid: kan ik binnen komen?
- Bruikbaarheid: kan ik het gebodene gebruiken?
- Veiligheid: is de situatie veilig (genoeg); kan ik in geval van nood tijdig en veilig vluchten?

Naast fysieke toegankelijkheid is het minstens zo belangrijk aandacht te besteden aan mentale en sociale toegankelijkheid.

Mentale toegankelijkheid (bejegening) gaat om hoe de omgeving met mensen met een beperking omgaat. Het houdt in dat bijvoorbeeld peuterspeelzalen, verenigingen en sportclubs zich open stellen voor mensen met verstandelijke beperkingen. Ook betekent het sociaal en respectvol omgaan met mensen met een beperking: de buschauffeur die even wacht met wegrijden tot iemand die moeilijk loopt ook zit, de ober die aan iemand met Down syndroom zelf vraagt wat hij wil eten en niet aan zijn begeleider. Het gaat om geduld, begrip, respectvolle bejegening, maar eigenlijk ook om normale omgangsvormen. In de communicatie is het verder van belang dat het taalgebruik eenvoudig (niet kinderlijk!) wordt gehouden en dat waar mogelijk gebruik wordt gemaakt van pictogrammen en illustraties.

Mentale toegankelijkheid geeft mensen met een beperking het gevoel dat er rekening met hen wordt gehouden, dat ze geaccepteerd worden.

Sociale toegankelijkheid (participatie) gaat over een open dialoog met bewoners, bedrijfsleven en instellingen. Wanneer bewoners attent worden gemaakt op toegankelijkheidsaspecten mag verwacht worden dat er een toenemend begrip ontstaat voor mensen die zich wat moeilijker, in letterlijke en figuurlijke zin, voortbewegen. Het gaat erom dat mensen met een beperking zich gehoord voelen en dat zij deel uitmaken van de maatschappelijke discussie over toegankelijkheid.

Integrale ketenbenadering

Een toegankelijke samenleving komt alleen tot stand wanneer er integraal naar de hele keten gekeken wordt. Wanneer de uiteindelijke bestemming een accommodatie betreft, begint de keten met het opzoeken van informatie; is van toepassing op alles wat men onderweg tegenkomt en eindigt bij het bereiken van de bestemming (en uiteraard de bruikbaarheid daarvan).

Toegankelijkheid is van toepassing op communicatie, gebouwen, openbare ruimte, infrastructuur, vervoermiddelen, voorzieningen, goederen en diensten, informatie en (de houding van) medewerkers. Toegang voor Iedereen betekent dat niet alleen de eigen woning toegankelijk moet zijn, maar ook de omgeving. Mensen willen boodschappen kunnen doen, naar school gaan, werken, recreëren, naar een bijeenkomst of de kroeg gaan, bij bureaus of vrienden en kennissen op bezoek.

Doelgroep.

Met **gelijkwaardig** wordt bedoeld, dat voorzieningen door iedereen op dezelfde manier gebruikt moeten kunnen worden. Bijvoorbeeld: wanneer de hoofdentree niet toegankelijk is, en er een ingang voor rolstoelgebruikers is, waarvoor men door het magazijn moet, is dit geen gelijkwaardige voorziening. Ook al is de aparte rolstoelentree goed toegankelijk, de voorziening wordt dan beperkt toegankelijk genoemd. Uitzonderingen hierop zijn sanitaire ruimtes, die vaak wel speciaal aangepast worden voor mensen met een beperking. Ook gehandicaptenparkeerplaatsen en braillemenu's zijn alleen bedoeld voor mensen met een beperking. **Zelfstandig** houdt in, dat iedereen zonder hulp de onderdelen van de voorziening moet kunnen bereiken en gebruiken. Wanneer er assistentie verleend moet worden om de voorziening te kunnen gebruiken, wordt de voorziening beperkt toegankelijk genoemd. Bijvoorbeeld: wanneer iemand met een rollator een zware deur niet zelfstandig kan openen en derden of het personeel hierbij moeten helpen, dan is dit geen zelfstandig te gebruiken voorziening.

Toegankelijkheid zorgt ervoor dat mensen met een functiebeperking niet onnodig worden uitgesloten van het gebruik van infrastructuur, gebouwen, ruimtes, voorzieningen, producten en diensten en informatie. Bovenal is toegankelijkheid een kwaliteitsaspect. Een goed toegankelijke omgeving is voor iedereen beter bruikbaar.

De mate van toegankelijkheid wordt bepaald door een combinatie van persoonskenmerken en omgevingskenmerken. Een samenleving moet voor iedereen, ongeacht zijn persoonskenmerken, toegankelijk zijn. Toegankelijkheid heeft dus op bijna alles betrekking en geldt voor iedereen: niet alleen voor mensen met een beperking of chronische ziekte, maar bijvoorbeeld ook voor ouderen, kinderen, lange, kleine of zware mensen.

Uitgangspunten:

Belangrijke uitgangspunten van het begrip toegankelijkheid zijn gelijkwaardigheid en zelfstandigheid (zie kader). Alle mensen zijn volgens de wet gelijkwaardig. Mensen met een functiebeperking hebben dezelfde rechten en plichten als alle andere mensen.

Samenvattend:

Toegankelijkheid is de voorwaarde om **zelfstandig** en op een **gelijkwaardige** manier gebruik te maken van de (gebouwde) omgeving, voorzieningen, informatie, producten en diensten. Het gaat daarbij om fysieke, mentale en sociale componenten.

Toegankelijkheid staat niet op zichzelf. Het wegingskader omvat ook duurzaamheid, beheersbaarheid, (sociale) veiligheid.

1.5 Het belang van toegankelijkheid

Zo'n 25 % van de Nederlandse bevolking heeft een tijdelijke of structurele functiebeperking (SCP). (Haarlem: 40.000). Vooral bij de motorische, de auditieve en de visuele beperkingen speelt de vergrijzing een grote rol. Vergrijzing houdt in dat zowel het absolute aantal ouderen als het aandeel ouderen in de totale bevolking toeneemt. Nederland telt ca. 2,3 miljoen ouderen (personen van 65 jaar en ouder). Dit komt overeen met 14% van de totale bevolking (Haarlem: 22.400; deze schatting is waarschijnlijk aan de lage kant). In de toekomst zal het aantal 65-plussers nog groter worden. Dit aantal zal toenemen tot 3,7 miljoen in 2050, naar schatting 22% van de bevolking op dat moment (Haarlem: 35.200). Door de vergrijzing zal het aantal mensen met lichamelijke beperkingen de komende jaren sterk toenemen.

Tussen haakjes staan hierboven de geschatte cijfers voor Haarlem vermeld.

Toegankelijkheid is een kans voor Haarlem

De hele Haarlemse samenleving heeft voordeel bij Haarlem: Toegang voor Iedereen. Een toegankelijke stad geeft een extra kwaliteitsimpuls aan 'Haarlem, beste winkelstad van Nederland'. 'Haarlem: Access for All' zal meer toeristen trekken, ook in het hogere segment. Ouders met jonge kinderen kunnen met hun kinderwagen overal komen.

Oudere Haarlemmers kunnen tot op hoge leeftijd zelfstandig blijven wonen en in hun eigen behoeften voorzien. De druk op aanvullende voorzieningen zoals bijvoorbeeld doelgroepen vervoer zal minder zijn omdat de basisinfrastructuur/OV toegankelijk is voor iedereen. En natuurlijk zorgt een toegankelijke, inclusieve Haarlemse samenleving ervoor dat kwetsbare Haarlemmers in deze stad beter regie over hun eigen leven kunnen voeren.

Wanneer toegankelijkheid ingevoerd wordt binnen stevige beleidskaders die voor een lange tijd vastgesteld zijn, breed gedragen worden en ambitieus én realistisch zijn, dan zijn de kosten zeker proportioneel ten opzichte van de baten voor de Haarlemse samenleving.